

Bergskyrkogård

Lindesberg, Västmanland, Västerås stift

INVENTERING AV KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR 2006

Rapport

Anneli Borg

Örebro läns museum

Rapport 2006:22

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
ADMISTRATIVA UPPGIFTER	3
METOD	3
BLANKETTER OCH RAPPORT	4
FOTOGRAFERING	4
ARKIV	4
URVALSKRITERIER FÖR SÄRSKILT BEVARANSVÄRDA GRAVVÅRDAR	5
KRITERIER	5
GRAVVÅRDAR MED JÄRNDETALJER	5
KONSTNÄRLIG UTFORMNING	5
TIDSTYPISK OCH REPRESENTATIV FÖR SIN TID	5
GRAVVÅRDAR MED PERSON- ELLER LOKALHISTORISKT INTRESSE	5
TITLAR/YRKESGRUPPER	5
ÅTERANVÄNDNING AV GRAVVÅRDAR	5
HISTORIK BETRÄFFANDE BEGRAVNINGSSKICKET I SVERIGE	6
BERGSKYRKO GÅRDEN	8
LINDESBERGS HISTORIA.....	8
KYRKO GÅRDENS HISTORIA.....	9
KYRKO GÅRDSBESKRIVNING	10
SLUTORD	10
KÄLLOR OCH LITTERATUR	11
BILAGA 1, BLANKETTER MED KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR	11

INLEDNING

Kyrkogårdar och begravningsplatser är ofta anläggningar med en lång historia. Genom deras framväxt och utveckling över tid utgör de värdefulla kulturmiljöer. Det är av stor vikt att dessa miljöer vårdas och bevaras inför framtiden på ett föredömligt sätt.

En vandring på kyrkogården berättar om lokalbefolkningen och dess lokala historia. Inskriptioner på gravvårdarna kan berätta om yrken vilka vittnar om kunskap, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten och släkter kan följas bakåt i tiden. Gravvårdar och även kyrkogårdar uppvisar arkitektoniska strömningar och skiftande ideal samt visar på äldre tiders hantverksskicklighet i detaljer som till exempel sten- och gjutjärnsarbeten.

Gravvårdarna visar även på olika samhällsklassers gravskick vilket är av stor vikt att värna om. Särskilt värdefull är den äldre indelningen i köpta och allmänna gravar som ännu går att avläsa på till exempel Södra kyrkogården i Lindesberg. För gemene man kan det troligtvis vara lättare att förstå det kulturhistoriska värdet av de praktfulla och storskaliga gravvårdarna men lika viktigt är det att slå vakt om de mindre och anspråkslösa gravvårdarna då även de kan ha ett lika högt kulturhistoriskt värde.

Det är inte bara gravvårdarna som utgör viktiga komponenter i kyrkogårdsmiljön utan även andra element så som gravplatsernas växtlighet, träd, murar, grindar, beläggning etc. Detta är något man bör väga in vid dagens förändringar som genomförs för att underlätta den praktiska skötseln av kyrkogården.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

ÖLM diarienummer: 2004.230.162

Dokumentation: Örebro läns museum, Anneli Borg

Tidpunkt för arbetenas utförande: Under sommaren och hösten har Anneli Borg vid Örebro läns museum genomfört fältarbetet av kyrkogårdsinventeringen, rapporten har sedan sammanställts november - december 2006.

METOD

På uppdrag av Linde & Ramsbergs kyrkliga samfällighet har Örebro läns museum genom undertecknad utfört inventering av Södra kyrkogården, Cederborgska kyrkogården, Bergs-kyrkogården och Norra kyrkogården i Lindesberg samt Gamla kyrkogården i Ramsberg. Inför uppdraget diskuterades upplägget i samarbete med Samfälligheten som därefter bestämt omfattningen av inventering och rapport. Estrid Esbjörnson, Örebro läns museum, har medverkat som rådgivare vid upplägget av projektet samt den kulturhistoriska bedömningen av gravvårdarna.

För samtliga kyrkogårdar som ingick i uppdraget beslutade Linde & Ramsbergs kyrkliga samfällighet att endast de gravvårdar som Samfälligheten förvaltar skulle ingå i kyrkogårdsinventeringen och det är bara dessa som har bedömts ur kulturhistorisk synvinkel. Det måste därför påpekas att det på samtliga kyrkogårdar finns många fler kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar, som vid inventeringstillfället har gravrättsinnehavare och därför inte ingår i inventeringen.

För att kunna identifiera de gravvårdar som skulle inventeras fick undertecknad underlagsmaterial bestående av gravkartor där dessa gravvårdar markerats. Arbetet i fält med att fastställa vilka gravvårdar som ingick blev mer tidsödande än förväntat. Genom att samtliga kvarter har flera borttagna gravstenar var det omöjligt att endast gå efter gravkartorna. Undertecknad blev då tvungen att ta Samfällighetens pärmar med papperskopior från gravregistret med ut i fält för att säkert kunna veta att rätt gravvårdar inventerades.

Blanketter och rapport

De gravvårdar som bedömts ha ett kulturhistoriskt värde - alltså av dem som Samfälligheten förvaltar - har dokumenterats med hjälp av en inventeringsblankett (se bilaga) och fotograferats. Det är en blankett för varje gravvård. Varje inventeringsblankett innehåller även en bild.

Sammanställningen, som gjorts i form av en rapport för varje kyrkogård, innehåller historik över begravningskicket i Sverige, historik för orten, historik över kyrkogården, en beskrivning av kvarteren samt samtliga blanketter med de gravvårdar som bedömts vara kulturhistoriskt värdefulla. Blanketterna redogör bland annat för gravvårdens gravplatsnummer, kvarter, inskription, titel, material, form, stil, skador och kulturhistoriskt värde med urvalskriterium samt en bild. De kulturhistoriskt värdefulla gravvårdarna har sedan markerats på gravkartorna.

Originalmaterialet till hela inventeringen förvaras på Örebro läns museum. Inventeringen levereras till Samfälligheten dels i pappersform, dels på en CD. En CD kommer även att tillställas länsstyrelsen.

I rapporten avser begreppet *gravvård* den synliga gravanordningen med tex omgärdning, växtlighet, ytmaterial, skulptur, sten, kors osv.

Vid bedömning av kulturhistoriska objekt behöver man i regel ett tidsperspektiv på några decennier. Kulturmiljövården brukar därför avstå från att ta ställning till objekt som är yngre än ca 30 år. Undertecknad har därför inte inventerat gravvårdar som är yngre än 1970-talet. Därför har inventeringen av Södra kyrkogården begränsats till kvarter 1-16.

Fotografering

Bilderna har tagits med digitalkamera. Bilderna har både fungerat som arbetsmaterial under rapportarbetet och vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. De digitala bilderna förtecknas och förvaras i Örebro läns museums bildarkiv. Bilderna finns även på den CD med rapporten, som levereras till Samfälligheten. Samtliga bilder är tagna av Anneli Borg.

Arkiv

Uppdragets tidsram har inte gett utrymme för något större arkivarbete utan undertecknad har använt litteratur och andra inventeringar som underlag. Samfälligheten hade heller inte möjlighet att bistå med arkivmaterial eftersom deras "eget" arkivmaterial från tiden före år 2000 numera finns i Landsarkivet, Uppsala.

URVALSKRITERIER FÖR SÄRSKILT BEVARANSVÄRDA GRAVVÅRDAR

Kriterier

Följande urvalskriterier, som bland annat använts vid kyrkogårdsinventeringen inom Göteborgs kyrkogårdsförvaltning, har använts i arbetet med att peka ut de särskilt bevaransvärda gravvårdarna:

- Alla gravvårdar av gjutjärn eller med järndetaljer
- Gravvårdar med speciell konstnärlig utformning
- Gravvårdar med tidstypisk och/eller representativ utformning
- Gravvårdar med titel/titlar
- Gravplatser av person- och bygds-/orts historiskt intresse
- Gravvårdar före år 1900

Gravvårdar med järndetaljer

I urvalet har inte alla gravvårdar med järndetaljer tagits med som kulturhistoriskt värdefulla. En del moderna/senare vårdar med järndetaljer har ej ingått i urvalet då de är för unga för att bedöma.

Konstnärlig utformning

Kriteriet konstnärlig utformning inkluderar både gravvårdar med hantverksmässigt utförande och s.k. ”katalogstenar” som är mer arbetade än medeltalet.

Tidstypisk och representativ för sin tid

I inventeringen har ett relativt stort antal gravstenar valts ut som tidstypiska eller representativa för sin tid. Syftet är att belysa variationen i stil från olika tidsperioder och även att visa att utformningen av en gravvård var beroende av vilka ekonomiska resurser som stod till buds.

Gravvårdar med person- eller lokalhistoriskt intresse

Av de inventerade gravvårdarna är generellt inte några utvalda enbart på grund av det person- och lokalhistoriska värdet.

Informationen om de fåtal gravvårdar som är utvalda med person- eller lokalhistoriskt värde på de inventerade kyrkogårdarna, med undantag av Ramsbergs gamla kyrkogård, är hämtad ur Dan Danemarks skrift ”Lindesbergs och Vedvågs kyrkor”. Det har inte funnits någon lämplig person att tillfråga och inte heller varit möjligt att inom projektets ram fördjupa sig i frågan.

Titlar/Yrkesgrupper

Inventering av gravstenar och dess inskriptioner ger inblickar i bygdens historia. Gravstenarna berättar om vilka människor som levtt och verkat i trakten och ger information om samhällets näringar vid olika tidpunkter i historien. Yrken kommer och går då samhället förändras och titlar som finns representerade på kyrkogården förekommer inte längre. En annan aspekt är att yrkena talar om klasstillhörighet och social status. Det kan därför vara av stort intresse att uppgifter om yrke och år dokumenteras. Man bör dock ta i beaktande att bevarade gravstenar vanligtvis tillhört dem som hade råd att skaffa sig en gravanordning.

ÅTERANVÄNDNING AV GRAVVÅRDAR

I dag är tankar om hushållning och återanvändning av naturens resurser högaktuella. Centrala gravvårdskommittén tog fram 1998 en skrift, ”Gravvårdar- allmänna råd för bevarande och återanvändning”, som belyser möjligheterna till detta, råd för att värna, bevara och

återanvända gravvårdarna på kyrkogårdarna. Återanvändning av gravanordningar och gravstenar uppfattas av många som en svår fråga, det förekommer i Sverige, och är på vissa håll en sed men på andra håll en helt främmande företeelse.

Bild 1:
En kulturhistoriskt värdefull gravvård med sand och stenram som går att återanvända, kvarter 4 på Ramsbergs gamla kyrkogård.

De inventerade kyrkogårdarna i Lindesberg och Ramsberg har alla kulturhistoriska gravvårdar som går att återanvända. Det kan vara en stenram som i sitt sammanhang i kvarteret är kulturhistoriskt värdefull, eller en typ av sten som i sitt sammanhang eller på grund av sin utformning är kulturhistoriskt värdefull. Vid återanvändning skall den nya gravrättsinnehavaren acceptera till exempel stenens utformning och eventuella utsmyckning, ytmaterial, stenram mm.

HISTORIK BETRÄFFANDE BEGRAVNINGSSKICKET I SVERIGE

Nedanstående historik är baserad på *Kyrkogårdens gröna kulturarv*, Kyrkogårdsinventeringar av *Hille kyrkogård*, *Gästrikland*, *Misterhults kyrkogård*, *Linköping stift* och *Norra kyrkogården*, *Askersund*.

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så sätt att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. Vanligt förekommande är att en begravningsplats rymmer ett kapell inom sitt område.

I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bland annat att bränning av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt större utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogården delades upp i olika områden, först mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligtvis av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen fanns i form av stenkors, tumbor och hällar. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller av ett träkors. Välbärgade människor begravdes redan under medeltiden även inne i kyrkan.

Under 1600-talet var det kyrkorummet, fristående gravkor, inredda gravrum m.m. som utgjorde platsen för de välbärgades gravar medan gemene man begravdes på kyrkogården. Vanligt var att kyrkogården omgärdades av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som den då kallades, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, kallmurad. I början av 1800-talet tillät man att de murades

med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på flera sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till men rent praktiskt genomfördes inga omvälvande förändringar på kyrkogårdarna under 1700-talet.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut tilltog protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs smittospridande, ohygieniskt och orsakade stort obehag, framför allt sommartid. I början av 1800-talet genomdrevs en författning som krävde trädplanteringar och striktare planer på nyanlagda kyrkogårdar. År 1815 förbjöds begravningar inne i städer och byar, begravningsplatserna skulle anläggas utanför tätorterna. Dessa bestämmelser kan ses som ett resultat av den debatt som förts under 1700-talet.

De nya kyrkogårdarna var symmetriskt uppbyggda med gångar, kvarter och trädalléer. Trädplanteringar var ett viktigt inslag och framförallt på de nyanlagda kyrkogårdarna där det tillämpades en stram parkkaraktär. Landsortens kyrkogårdar var emellertid fortfarande enkla med sparsam vegetation, möjligtvis hade en trädkrans planterats.

Mot slutet av 1800-talet hade kyrkogårdarna utvecklats till det utseende som vi idag förknippar med en äldre kyrkogård. Fler planteringar hade anlagts samt lummiga alléträd, hängträd och vintergröna häckar. Vid denna tid blomstrade även stenindustrin och gjuteriverksamheten vilket bidrog till att gravvårdarna började massproduceras. De vanligtvis höga vårdarna av granit, marmor, och kalksten samt järnstaket, gjutjärnsurnor och gjutjärnskors är karaktäristiska för slutet av 1800-talet.

Kyrkogårdar och begravningsplatser indelades i olika områden, dels där den dödes familj fick köpa gravplats, dels områden som var kostnadsfria. Dessa senare områden kallades vanligtvis allmänna linjen, s.k. linjegravar. Här begravdes människor i den ordningen de avled. Detta sätt att begrava ansågs vara mycket fördelaktigt eftersom gamla gravar åter kunde öppnas när kyrkogården var fullbelagd. Följden av detta blev att stora grupper i samhället, de fattiga och anonyma, förblev anonyma även efter döden. Begravnings sättet med linjegravar förekom ända in på 1960-talet.

Bild 2:
En välbevarad rad med allmänna linjegravar i kvarter 5 på Södra kyrkogården, Lindesberg.

Under 1800-talets senare del blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostade gravvårdar. Samtidigt blev de förmögnas gravvårdar allt mer exklusiva. Parallellt med den strikt anlagda kyrkogården började man mot slutet av 1800-talet anlägga kyrkogårdar med mindre stram utformning, inspirationen hämtades från den engelska parkens friare former och landskap.

Skogskyrkogårdar, som i Sverige blev populära under 1900-talets första hälft, kan sägas ha utvecklats från den friare parkkyrkogården. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena. Under 1900-talet accelererade massproduktionen av gravstenar och strängare utformningsbestämmelser ledde till att gravvårdarnas variationsrikedom efterhand försvann. Även vegetationens utformning blev enklare. Stora gräsmattor med enkla rygghäckar blev vanliga istället för grusgravar och olika häckarrangemang. Träden är dock fortfarande dominerande på kyrkogårdarna. Skogskyrkogårdarna däremot har en variationsrikedom i formspråk och vegetation, trots att gravstenarna liknar dem på övriga kyrkogårdar.

Gravkvarteren från 1950- och 60-talen kännetecknas av kraven på rationell skötsel och enhetlig utformning. Detta har bidragit till nästan identiskt lika gravvårdar stående i rad med rygghäckar mellan raderna. Gångar såddes igen för att ingå i den allmänna gräsytan, arbetskrävande häckarrangemang eller kantstenar runt vårdarna togs bort och alléträd gallrades ut.

De senaste årtiondena har de stränga reglerna för gravvårdarnas utformning mjukats upp och gett ett större utrymme för personligt formspråk.

BERGSKYRKOGÅRDEN

Lindesbergs historia

Nedanstående historik är hämtad ur Esbjörnson, E, *Värt att se i Örebro län*.

Lindesberg är en av Örebro läns tre trästäder, belägen vid Stora Lindesjön i hjärtat av Bergslagen. Trots att den utvecklats mot en industristad har Lindesberg ändå behållit den lilla stadens skala. På den smala åsen vid sjön växte det under medeltiden upp en handelsplats, *Lindesås*, i samband med att järnhanteringen i bygden tog fart. Här möttes dåtidens bergsidkare, handelsmän och hantverkare för att byta varor och tjänster. Sedan en kyrka uppförts blev platsen också kyrkby för den omgivande bygden. Som ett led i statsmaktens strävan att få kontroll över handeln och därmed öka statens skatteintäkter utfärdades under 1600-talet en mängd nya stadsprivilegier, inte minst i Bergslagen. En av dessa städer var Lindesberg som 1643 fick stadsrättigheter och redan 1644 upprättades en stadsplan med den då vedertagna rutnätsplanen. Denna framträder tydligt i dagens stadsbild med rätlinjiga kvarter längs Kungsgatan. Som alla andra städer drabbades också Lindesberg av stora stadsbränder; 1644, 1688 samt 1869. Då brann hela den centrala delen med sina trähus ner.

Handel med den omgivande bergslagsbygden var länge viktig för Lindesbergs borgare. Sedan Frövi-Ludvika järnväg öppnats 1873 utvecklades Lindesberg efter hand till en mindre industristad med den tyngre industrin lokaliserad nära järnvägen och den under 1920-60-talet bedrivna skofabrikationen mera utspridd i staden. Numera är verkstadsindustrin särskilt framträdande. De nya industriområdena ligger i stadens utkanter.

Centralt beläget i den äldre delen av staden är Rådhusorget. Vid torgets norra sida ligger Lindesbergs kyrka, stadens äldsta byggnad. Den började uppföras under 1300-talet, möjligen tidigare. I den nuvarande östra väggen framträder den östra gaveln till den äldsta lilla kyrkan

av tegel. Sin nuvarande storlek fick kyrkan på 1650-talet, då sidoskeppen tillfogades. Vid den stora stadsbranden 1869 drabbades kyrkan hårt. Kyrkan byggdes åter upp 1870-72 i nyromansk stil. Dess utseende före branden med säteritak och hög tornspira återställdes 1920-22. Intressant i Lindesbergs kyrka är de många gjutna gravhällarna från 1600- och 1700-talet, vilka legat över den tidens bergsmän, brukspatroner och andra besuttna i samhället.

Kyrkogårdens historia

Nedanstående historik är baserad på skriften *Lindesbergs och Vedevågs kyrkor*.

Bergskyrkogården ligger i hörnet av Hermanstorpsvägen och Hågagatan. Marken där kyrkogården är anlagd är skänkt av rådmannen, vice borgmästare A D Hamnström och invigdes 1835 i samband med donatorns begravning. Hans gravvård finns i dag inte kvar på kyrkogården och det finns ingen uppgift i gravregistret om denne Hamnström. Det finns tydliga uppgifter i gåvobrevet hur kyrkogården får användas. Endast personer skrivna i staden får begravas där, inga gravplatser får köpas utan samtliga platser skall upplåtas utan avgift. Från 1911 är platsen införlivad i stadsplanen, begravningar får endast ske i befintliga familjegravar och först sedan balsamering skett.

Bild 3: Kyrkogårdens västra del med ett flertal stora och pampiga familjegravar.

KYRKOGRÅRDSBESKRIVNING

Bergskyrkogård är belägen på en bergssluttning. Kyrkogården omgärdas åt söder och väster av ett staket i svartmålat smide och åt norr och öster av en låg kallmurad stenmur, på ovasidan bevuxen med gräs. Det finns två entréer, en mot Hermanstorpsvägen och en mot Hågagatan. Båda entréerna har grindstolpar av granit men endast den mot Hågagatan har sin grind kvar. Grinden är en pargrind av svartmålat smide dekorerat med treklöver på ovasidan. Grindar i samma utförande finns på Södra och Norra kyrkogården.

Kyrkogården har ett stort antal äldre träd av varierande art. Gångsystemet, som är omfattande, har gångar med asfaltsbeläggning. I övrigt är kyrkogården bevuxen med gräs.

Kyrkogården var tidigare indelad i kvarter men behandlas i dag som en enhet. Kyrkogården har ett stort antal av sina äldre gravvårdar kvar men även gravar från 1950-talet och fram till i dag. Ett antal grupper med urngravar är insprängda bland de äldre gravvårdarna.

SLUTORD

Kyrkogårdens struktur och karaktär är ett resultat av 1800- 1900-talens sätt att använda kyrkogården. Stenramar, grusgravar och gjutjärnsstaket tillsammans med ofta höga och stora vårdar hör till denna tid. Bergskyrkogården, vad som går att avläsa idag, ser inte ut att ha haft något linjegravsområde utan något mer påkostade gravvårdar.

Samtliga gravvårdar från 1800-talet och 1900-talets början bör bevaras på plats även när gravrätten gått ut. Likaså bör även stenramar bevaras på sin plats och eventuellt återanvändas.

Viktiga för kyrkogårdens karaktär är också dess stora antal av äldre träd som inramar och ger en rumslig karaktär.

De senare insprängda urngravarna är främmande i miljön.

Av de inventerade gravvårdarna, d.v.s. de gravvårdar som förvaltas av Samfälligheten, var det relativt många vårdar med titel. Titlarna representerar yrken hos stadens invånare så som byggmästare, tingsskrivare, skrivare, rådman, stadsläkare m.fl.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Centrala gravvårdskommittén, Gravvårdar- Allmänna råd för bevarade och återanvändning, 1998.

Danermark, Dan, Lindesberg, Lindesbergs och Vedestågs kyrkor, 1997.

Esbjörnson, Estrid, Värt att se i Örebro län, 2003.

Kalmar läns museum, Misterhults kyrkogård- Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Linköpings stift 2004.

Länsmuseet Gävleborg, Hille kyrkogård, Kulturhistorisk inventering, 2004.

Örebro läns museum, Dokumentation kyrkogårdar nr 1, 1997

BILAGA 1, BLANKETTER MED KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA GRAVAR

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 102	Årtal
Gravvårdens typ Stenram med inskription	Gravvårdens höjd 11 cm	Gravvårdens material granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning stenram	Ytmaterial gräs
Inskription Karolina Andersson		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador Mossa/lav, stenramen har sjunkit ner i marken.		
Beskrivning Stenram med ett snedställt parti för inskription i ramens övre del.		
Kulturhistoriskt värde En av flera stenramar bredvid varandra, stenramen går att återanvända.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 95	Årtal 1953
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 75 cm	Gravvårdens material Granit svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning stenram	Ytmaterial Gräs och stenplattor
Inskription Erik Ryman F 8.1 1901 d 26.3 1973 Hans maka Märta F 24.1.1903 d 2.8 1953		Inskriptionstyp Förhöjd
		Titel
Skador mossa/lav, stenramen sjunker.		
Beskrivning Bred stående sten med klassicerande formspråk; pilastrar på sidorna och överliggare. Tidstypisk sten och stenram.		
Kulturhistoriskt värde Gravvård med stenram och plattor. Stor sten representativ för sin tid. Gravvården går att återanvända.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 88	Årtal
Gravvårdens typ En stående, två liggande	Gravvårdens höjd 102,20,40 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial blommor	Omgärdning	Ytmaterial gräs
Inskription Stående: Tingsskrivaren Rickard Westerberg 1858-1920. Maka Lovisa Westerberg 1862-1921. Dottern Wera Johansson 1898-1928. Liggande närmast stående: Inger 1926-1964 Liggande längst fram: Carl Hollberg 1883-1964. Hans maka Edith f. Westerberg 1885-1962.		Inskriptionstyp Försänkt på en sten. Förhöjd på två stenar. Titel Tingsskrivare
Skador Mossa, mest på den liggande stenen längst fram.		
Beskrivning Stående svart sten med polerad framsida, dekorerad med ekblad och band i jugendstil.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk stående sten med jugenddrag samt titel.		
Bild Datum 2006-06-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 87	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 178	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Folkskolläraren Carl Aldo Lander F 24/6 1853 d 23/1 1915		Inskriptionstyp Försänkt
		Titel Förskollärare
Skador		
Beskrivning Hög grovhuggen natursten med oregelbunden överdel, en nedsänkt släthuggen oval för inskription.		
Kulturhistoriskt värde En stor sten, en av flera större och äldre gravvårdar i samma ”kvarter”. Titel med anknytning till bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 79	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 164 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Häradshövdingen Lindes domsaga Gustav Stendahl F den 25 augusti 1850 D den 23 januari 1894		Inskriptionstyp Förhöjd
		Titel Häradshövding
Skador Mossa/lav		
Beskrivning Hög svart till stora delar polerad sten rikligt dekorerad.		
Kulturhistoriskt värde Stor representativ sten från 1800-talets slut. Titel med anknytning till bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 78	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 80 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Skrivaren P.E. Pettersson familjegrav		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel skrivare
Skador Sättning		
Beskrivning En enkel anspråkslös sten med polerad framsida och en enkel dekoration på stenens övre del.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk och representativ sten med titel. ????		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 58	Årtal
Gravvårdens typ Liggande sten	Gravvårdens höjd 55,5 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Rådman Lindgrens familjegrav		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel Rådman
Skador Mossa/lav		
Beskrivning En enkel tidstypisk sten dekorerad med ett kors och bladslinga samt en tunn ram runt om stenen.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk och representativ sten med titel.		
Bild Datum 2006-06-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 58.1	Årtal Gravsättning 1903
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 130 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Britta Sundström F 1818 d 1903		Inskriptionstyp försänkt
		Titel
Skador Mossa/lav		
Beskrivning En välbevarad enkel svart polerad med rundad överdel dekorerad med ett kors.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk och representativ sten från tidigt 1900-tal. En bland flera större stenar längs med kyrkogårdsmuren.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 54	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 75 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial Penséer, Kärleksört	Omgärdning Stenram	Ytmaterial Gräs och stenplattor
Inskription Handlaren Ander Sundström f 2/7 1831 d 1907. Hans maka Sofia Sundström f. Berglund f 22/9 1823 d 30/10 1908. Gillis Andersson f 5/3 1900 d 23/2 1976. Landtbrukare Ernst Sundström f 7/2 1869 d 20/7 1924. Hans maka Amanda Sundström f. Andersson f 13/11 1873 d 23/2 1946. Ellen Andersson f. Sundström f 25/6 1902 d 17/3 1964. HERMANSTORP		Inskriptionstyp Försänkt med guld Titel Handlare och Lantbrukare
Skador Mossa/lav		
Beskrivning Bred svart sten med polerad yta, uppdelad i två sidor med en fackla, profilerad överliggare och sidor. Omgärdad av en stenram samt plattor i en rad fram till stenen. Även en liten stenram för blommplantering i samma bredd som stenen.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk gravanläggning med stenram och plattläggning. Familjegrav med titlar.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 37	Årtal
Gravvårdens typ Endast stenram	Gravvårdens höjd	Gravvårdens material granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial sand
Inskription		Inskriptionstyp
		Titel
Skador Mossa/lav		
Beskrivning Sandgrav med stenram av granit med markerade hörnstenar.		
Kulturhistoriskt värde En av kyrkogårdens många gravvårdar med stenram och krattad sand. Stenramen går att återanvända med anpassad sten.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 48	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 173 cm	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Fru Hr. Hasselfors (resten går ej att tyda)		Inskriptionstyp Försänkt
		Titel
Skador Mossa/lav		
Beskrivning Stor natursten med grovt arbetad yta och hög spetsig överdel. En markerad nedsänkt platta för inskription.		
Kulturhistoriskt värde Stor natursten, karaktärsskapande med större familjegravar i dess närhet.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 138	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 124,5 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Stadsfiskalen Constatin Flammén F 28/12 1839 d 14/2 1900		Inskriptionstyp Försänkt, spår av guld
		Titel Stadsfiskal
Skador Sättning		
Beskrivning Enkel hög svart sten med polerad framsida och spetsig överdel.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk sten. Titel med anknytning till bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 133	Årtal
Gravvårdens typ Liggande sten som en överdel av en stenram	Gravvårdens höjd 17 cm	Gravvårdens material granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Kakelugnsmakaren Petter Magnus Svensson Familjegrav		Inskriptionstyp försänkt
		Titel Kakelugnsmakare
Skador Sättning, stenen har sjunkit ner i marken.		
Beskrivning En enkel liggande gravvård, som en övre del av en stenram med snedställd yta för inskription.		
Kulturhistoriskt värde Titel. Gravplatsen kan återanvändas men stenen bör vara kvar intakt.		
Bild Datum 2006-06-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 131	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 100 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Gårdsegaren Per Jansson F 1827 d 1906 Hustrun Karolina F1831 d 1910		Inskriptionstyp Försänkt, spår av guld
		Titel Gårdsägare
Skador		
Beskrivning Svart polerad sten med ojämn överdel.		
Kulturhistoriskt värde Välbevarad tidstypisk representativ sten med titel.		

Bild

Datum
2006-07-06

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 119.1	Årtal
Gravvårdens typ Stenram med inskription	Gravvårdens höjd 11 cm	Gravvårdens material granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Anders Andersson		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador Sättning, Mossa/lav		
Beskrivning Enkel stenram med snedställt parti för inskription i ramens övre del.		
Kulturhistoriskt värde En av kyrkogårdens många stenramar, stenramen går att återanvända.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 111	Årtal Gravsatt 1904
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 150 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial blommor	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Amanda Lundgren I Klintberg F i N...2/12 1840 d ?/2 1904		Inskriptionstyp Blankpolerad inskriftion
		Titel
Skador		
Beskrivning Tidstypisk svart sten med ojämn överdel.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk representativ sten karraktärsskapande tillsammans med flera äldre stenar. Stenen går att återanvända.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 110	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 210 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Sand
Inskription Här vial: Byggmästaren N. Söderqvist 1832-1905 Hans maka Anna. Chr. F. Adler 1825-1897 Ingenjör Axel Fritiof Söderqvist 1866-1899 Disponent Johan Adolf Tellander 1858-1934 Hans maka Ida Karolina f. Söderqvist 1860-1936		Inskriptionstyp Blankpolerad Titel Byggmästare Ingenjör Disponent
Skador mossa/lav, staketet är helt angripet av rost.		
Beskrivning Stor hög svart sten med ojämn överdel. Framsidan är polerad med nedsänkta inskriptionsrutor. Graven omgärdas av ett smitt järnstaket på en sockel av sten.		
Kulturhistoriskt värde Stor pampig familjegrav med tidstypisk sten och ett smitt järnstaket. Flera titlar. En av kyrkogården äldre bestånd av sandgravar.		
Bild Datum 2006-06-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 104	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 50 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Sand
Inskription Charlotta Andersson f 27/7 1855 d 20/12 1931		Inskriptionstyp förhöjd
		Titel
Skador mossa/lav		
Beskrivning Krattad sandgrav med stenram. En låg svart sten placerad direkt på stenramen, rundad överdel dekorerad med en sol.		
Kulturhistoriskt värde Sandgrav med stenram, tidstypisk representativ sten för sin tid.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 151	Årtal Upplåtelseid 1900
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 155 cm	Gravvårdens material Sten
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Här hvilar Stadsläkaren Doktor Olof Adolf Eriksson F den 19.9.1834 D den 17.9.1900		Inskriptionstyp Nedsänkt
		Titel Stadsläkare, doktor
Skador Sättning		
Beskrivning Stående sten med polerad framsida och grovhuggna sidor med bearbetad sockel av ljus granit.		
Kulturhistoriskt värde Titel med anknytning till staden, sten från 1900.		

Bild

Datum
2006-11-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 155	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 109 cm	Gravvårdens material Granit, svart
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Folkskolläraren A. Flodell F 1823 d 1907 Vården restes af Bröderna		Inskriptionstyp försänkt
		Titel Folkskollärare
Skador Mossa/lav, sättning		
Beskrivning Stående svart sten med delvis polerad framsida, spetsig överdel, kors och bladrankor som dekoration.		
Kulturhistoriskt värde Representativ sten för 1900-talets början. Titel med anknytning till bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 156	Årtal Upplåten 1886
Gravvårdens typ En stående sten, en liggande sten	Gravvårdens höjd 310 cm, 160 cm	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning Stenram och kätting	Ytmaterial Sand
Inskription Stående sten: Byggmästaren Erik Jansson Född 11/9 1816 död 19/11 1886 Familjegrav Liggande sten. Ingenjör Carl E. Jansson Född 28 jan 1845 död 21 april 1917 Jesus Kristus gud son		Inskriptionstyp Försänkt Titel Byggmästare Ingenjör
Skador Mossa/lav		
Beskrivning Pampig stor gravvård med dekorativt utformad kätting och stolpar av gjutjärn placerad på en sockel av sten. En stående hög obelisk samt en enkel liggande lutande gravhäll.		
Kulturhistoriskt värde Pampig stor gravvård från slutet av 1800-talet med dekorativt utformad kätting och stolpar av gjutjärn, en av kyrkogårdens största gravvårdar. Titlar: Byggmästare E. Jansson, välkänd för sina gruvkonstruktioner över hela Skandinavien. Sonen, C-E. Jansson, känd byggare i staden, ett exempel av hans verk är Södra kyrkogårdens första gravkapell.		
Bild Datum 2006-06-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 157	Årtal Vården restes 1878
Gravvårdens typ Stående vård av gjutjärn	Gravvårdens höjd 280 cm	Gravvårdens material Järn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning Järnstaket med grind	Ytmaterial Sand
Inskription Här hvila Byggmästaren A. Aug. Andersson Kära maka Anna Mathilda Andersson Född d. 5 maj 1854 Död d. 10 nov 1877 (på baksidan av gravvården står det att vården restes 1878)		Inskriptionstyp Förhöjd Titel Byggmästare
Skador Rost		
Beskrivning Hög gravvård av gjutjärn med gotiserande drag omgärdas av ett staket av svartmålad smide. Staketet är dekorerat med treklöver.		
Kulturhistoriskt värde Gravvård av gjutjärn från 1800-talets andra hälft, material representativt för bygden. Titel. En av kyrkogårdens äldre bestånd av sandgravar omgärdat av staket av smide.		
Bild Datum 2006-11-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 158	Årtal
Gravvårdens typ Stående kors av smitt järn	Gravvårdens höjd 120 cm	Gravvårdens material järn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning Kedja med stolpar	Ytmaterial Gräs
Inskription Abram D. Hamnström F 1768 d 1834 Bergskyrkogården Donator		Inskriptionstyp Metallplatta med ristning
		Titel
Skador rost		
Beskrivning: Relativt nytt kors med äldre metallplatta för inskription. Troligtvis är korset en kopia av tidigare kors. (Det finns ett likadant fast äldre på Södra kyrkogården.) Vården omgärdas av en smäcker smidd kedja i två våningar med smala smidda stolpar.		
Kulturhistoriskt värde Ett senare tillkommet smitt kors med äldre platta och inhägnad troligtvis från 1800-talets mitt. Förmodligen är korset en kopia av det tidigare korset.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 162	Årtal
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd Ca 300 cm	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning Stenram	Ytmaterial Gräs
Inskription Matilda Taube F 1854 d 1876 Thorsten Taube F 1881 d 1881 Anna Taube F 1860 d 1881 Du död var är din udd Det är fullkomnadt Du graf hvar är din seger		Inskriptionstyp Nedsänkt, spår av svart färg Titel
Skador Stenramen har sjunkit och är nu i höjd med gräset.		
Beskrivning Väldigt hög smal sten med oregelbunden spetsig överdel och grovt arbetad yta. Flera nedsänkta, släthuggna inskriptionsrutor för namn och text.		
Kulturhistoriskt värde Stor monumental sten med nationalromantiska stildrag från 1800-talets senare hälft.		
Bild Datum 2006-11-07 Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 166	Årtal
Gravvårdens typ Stenram med snedställd yta för inskription	Gravvårdens höjd 17,5 cm	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Sand
Inskription Svantesson familjegrav		Inskriptionstyp Försänkt
		Titel
Skador		
Beskrivning Krattad sandgrav med stenram med markerade hörnsten, främre delen av stenramen har en snedställd yta för inskription.		
Kulturhistoriskt värde En av kyrkogårdens större sandgravar med stenram. Gravvården med stenram och sand går att återanvända.		
Bild		
Datum 2006-06-07		
Fotograf Anneli Borg		

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 167	Årtal Gravsatt 1875
Gravvårdens typ Stående sten	Gravvårdens höjd 210 cm	Gravvårdens material Granit
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription Kristus mitt lif Döden min vinning Här hvilar komministern i Linde utn: kyrkoherde i Svärdsjö G.L. Rathsman F 1819 10/8 d 1875 4/3		Inskriptionstyp Försänkt, svart Titel Komminister och kyrkoherde
Skador		
Beskrivning Hög obelisk sten av granit.		
Kulturhistoriskt värde Tidstypisk stor obelisksten från 1800-talets senare del. Titel med anknytning till bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

Gravvård

Läge	Gravplatsnr 103	Årtal
Gravvårdens typ Stående kors av gjutjärn	Gravvårdens höjd 200	Gravvårdens material Järn
Plantering/växtmaterial	Omgärdning	Ytmaterial Gräs
Inskription saknas		Inskriptionstyp
		Titel
Skador Rost, inskriptionsplatta saknas.		
Beskrivning Stående smitt järnkors.		
Kulturhistoriskt värde Handsmitt järnkors, går att återanvända. Material representativt för bygden.		

Bild

Datum
2006-06-07

Fotograf
Anneli Borg

